โครงการศูนย์ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนา

1. หลักการและเหตุผล

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน) เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาวิเคราะห์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับด้านการค้าและการพัฒนา โดยได้ดำเนินโครงการจัดตั้งศูนย์ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนาขึ้น ในปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มพร้อมสำรวจความคิดเห็นและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนาตามแนวทางการดำเนินงานด้านวิชาการของสถาบัน ภายในประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียน พร้อมทั้งเผยแพร่ผลการวิเคราะห์ให้แก่สาธารณะรับทราบ และผลักดันให้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ทั้งนี้ เป้าหมายของศูนย์ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 คือ วิเคราะห์แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนา ในประเด็นอุบัติใหม่ (Emerging Issues) โดยดำเนินการวิเคราะห์ร่วมกับผลจากรายงานขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNCTAD WTO UNESCAP UNESCO ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) เป็นต้น รวมถึงข้อมูลเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ ภายในประเทศ ทั้งจากภาครัฐและเอกชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมและรับมือสำหรับกับสภาวะสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งเผยแพร่รายงานผลการวิเคราะห์แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน ในรูปแบบ 2 ภาษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) เพื่อให้ผลการวิเคราะห์สามารถเข้าถึงประเทศในภูมิภาคและอนุภูมิภาคอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานแบบร่วมกันระหว่างองค์กรภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศในลักษณะการสร้างสรรค์งานร่วมกัน (co-creation) เพื่อให้ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเกิดการบูรณาการและลดซ้ำซ้อน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในการกำหนดนโยบาย แนวทางและมาตรการต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานประจำปี ระยะเวลา 4 ปี (2558-2561) ของสถาบัน กลยุทธ์ที่ 1.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านการค้าและการพัฒนาเชื่อมโยงกับเครือข่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โครงการที่ 1.2.5 โครงการศูนย์ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนา (Trade and Development Trend Analysis Center) ซึ่งสถาบันต้องดำเนินการตามตัวชี้วัดความสำเร็จในแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2562 โดยได้รับงบประมาณประจำปี 2562 (เงินอุดหนุนประจำปี) ค่าใช้สอยด้านยุทธศาสตร์และสื่อสารองค์กร โครงการศูนย์ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนา

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนา ในประเด็นอุบัติใหม่ (Emerging Issues) โดยดำเนินการวิเคราะห์ร่วมกับผลจากรายงานขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNCTAD WTO UNESCAP UNESCO ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) เป็นต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมและรับมือสำหรับกับสภาวะสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. เพื่อเผยแพร่รายงานผลการวิเคราะห์แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนา ในรูปแบบ 2 ภาษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) เพื่อให้ผลการวิเคราะห์สามารถเข้าถึงประเทศในภูมิภาคและอนุภูมิภาคอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

3. เพื่อมีส่วนสนับสนุนบทบาทของหน่วยงานภาครัฐของประเทศที่อยู่ในภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในการเตรียมความพร้อมเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนา เพื่อจะสามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต และ/หรือ ผลักดันการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของประเทศในระยะข้างหน้า อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการวิจัย สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน) เป็นแกนหลักในการดำเนินงาน และอาจมีการเชื่อมโยงไปถึงสำนักอื่น ๆ ภายในสถาบันฯ รวมถึงหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมในการเข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตและการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนา ประจำปีงบประมาณ 2562 คาดว่าจะครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้

4.1 การนำเสนอรายงานวิจัยแนวโน้มด้านการค้าและการพัฒนาที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชนหรือมีความจำเป็นเร่งด่วนในวาระการพัฒนาประเทศ โดยจะดำเนินการใน 3 ประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย

<u>ก) สงครามการค้าโลก กับแนวโน้มผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย</u> เนื่องจากเมื่อช่วงปี 2560-61 ที่ผ่านมา คณะผู้นำประเทศของสหรัฐอเมริกา ได้ริเริ่ม “สงครามการค้าโลก” (Global Trade War) ครั้งสำคัญ โดยได้ประกาศกลับลำทยอยขึ้นอัตราภาษีศุลกากร (Tariffs) ที่จัดเก็บกับประเทศคู่ค้าส่วนใหญ่ ถอนตัวจากการเป็นแกนนำของกรอบความตกลงหุ้นส่วนภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) ดำเนินการเจรจาปรับเปลี่ยนโครงสร้างกรอบความตกลงการค้าเสรีทวีปอเมริกาเหนือ (NAFTA) เป็นกรอบความตกลงการค้าเสรีสหรัฐฯ-เม็กซิโก-แคนาดา (USMCA) และมีส่วนรู้เห็นกับการจับตัวผู้บริหารและลดทอนความน่าเชื่อถือของบริษัท Huawei ซึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ของประเทศจีน อันนำมาซึ่งการตอบโต้ทางการค้าของจีนเองในช่วงเวลาต่อมา ทำให้นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากเริ่มคาดการณ์และประเมินว่า สงครามการค้าโลกที่ได้เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา อาจส่อเค้ายืดเยื้อเข้าไปยังห้วงเวลาในระยะข้างหน้าอีกหลากหลายรูปแบบ และส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโลก รวมถึงเศรษฐกิจไทยได้ ดังนั้น รายงานวิจัยในประเด็นนี้จะได้ดำเนินการประมวลและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่การระบุแนวโน้มของผลกระทบ รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาแนวทางการพัฒนาที่มีนัยสำคัญต่อความก้าวหน้าของประเทศต่อไป โดยคาดว่าจะครอบคลุมหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

- สิ่งที่ได้เกิดขึ้นจริงในสงครามการค้าโลกรอบล่าสุด และสิ่งที่เป็นไปได้และอาจเกิดขึ้นในสงครามการค้าโลกรอบใหม่ในอนาคต
- ผลกระทบในภาพรวมของสงครามการค้าโลกทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ต่อภาพรวมเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทย (โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม)

- แนวโน้มของวิวัฒนาการด้านภูมิรัฐศาสตร์โลกในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า
- แนวโน้มของกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และการเปิดเสรีทางการค้า (Trade Liberalization) ในระยะข้างหน้า อันเป็นผลมาจากสงครามการค้าโลก จะยังดำเนินต่อไปอย่างราบรื่นต่อเนื่อง หรือจะเป็นกระแสย้อนกลับ (Reversal) ในระดับใด ?
- ประเด็นเชิงนโยบาย และ/หรือ มาตรการทางการค้า ที่มีแนวโน้มอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในสงครามการค้าโลกรอบใหม่ในอนาคตได้
- แนวทางการปรับตัวของภาคธุรกิจเอกชนของไทย อันเป็นผลมาจากสงครามการค้าโลก (โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม)
- ประเด็นอุบัติใหม่เชิงนโยบายที่ภาครัฐควรพิจารณาดำเนินการ เพื่อสนับสนุนการปรับตัวของภาคธุรกิจเอกชนไทย และ/หรือ บรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภาคธุรกิจเอกชนไทย

ข) แนวโน้มการค้าดิจิทัล (Digital Trade) เนื่องจากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา วิวัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information & Communications Technology: ICT) ได้มีบทบาทอย่างมากต่อการพลิกโฉมการดำเนินธุรกิจและการติดต่อสื่อสารข้ามพรมแดน รวมถึงสร้างพื้นที่ออนไลน์ (Online Platforms) ในหลายรูปแบบให้แก่ผู้ประกอบการและผู้คนในประชาคมโลกที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโลกไซเบอร์ (Cyber World) ท่ามกลางภาวะโลกไร้พรมแดน (Borderless Globe) เช่นในยุคปัจจุบันได้ ทั้งนี้ หนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทยอยอุบัติใหม่และมีนัยสำคัญต่อการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้นเป็นลำดับก็คือ การค้าดิจิทัล (Digital Trade) เนื่องจากจะสามารถสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเข้าถึงตลาดและลูกค้าที่มีศักยภาพและกำลังซื้อสูงในต่างประเทศได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ประหยัดการใช้ทรัพยากรลงได้บางส่วน รวมถึงจะเป็นส่วนสำคัญต่อการผลักดันและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการด้านการเชื่อมต่อกับห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain) ในอีกช่องทางหนึ่งด้วย ดังนั้น รายงานวิจัยในประเด็นนี้จะได้ดำเนินการประมวลและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ พร้อมกับระบุถึงแนวโน้มในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์สำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีนัยสำคัญต่อความก้าวหน้าของประเทศต่อไป โดยคาดว่าจะครอบคลุมหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

- รูปแบบของการค้าดิจิทัลที่ทุกฝ่ายควรตระหนักและให้ความสำคัญในการพัฒนาต่อเนื่องในระยะยาว
- ผลกระทบของการค้าดิจิทัลต่อภาวะการแข่งขันทางธุรกิจ โดยเฉพาะในด้านการค้าระหว่างประเทศและขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ SME ไทย
- กรอบความตกลงการค้าเสรีหรือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับการค้าดิจิทัล ทั้งในระดับทวิภาคี ภูมิภาค และประชาคมโลก
- ลักษณะของโอกาสของผู้ประกอบการ SME ไทยที่จะเกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นของการค้าดิจิทัล
- สาขาภาคเศรษฐกิจ (เกษตร / อุตสาหกรรม / บริการ) ที่มีผู้ประกอบการ SME เป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มน่าจะมีโอกาสได้รับประโยชน์ และ/หรือ มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงสุดจากการอุบัติขึ้นของการค้าดิจิทัล
- แนวทางการเตรียมความพร้อม และการวางกลยุทธ์ของผู้ประกอบการ SME ไทย อันเป็นผลมาจากสงครามการค้าโลก (โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม)

- ประเด็นอุบัติใหม่เชิงนโยบายที่ภาครัฐควรพิจารณาดำเนินการ เพื่อสนับสนุนการใช้ประโยชน์และยกระดับศักยภาพด้านการค้าดิจิทัลในระยะยาว

ค) แนวโน้มผลกระทบจากการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย เนื่องจากคนไทยจำนวนมากยังคงประกอบสัมมาอาชีพในสถานะลูกจ้างหรือแรงงานในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีภาวะพึ่งพาด้านรายได้ต่อการทำงานเป็นลูกจ้างหรือเจ้าหน้าที่ในงานประจำในรูปของค่าจ้างหรือเงินเดือน อย่างไรก็ตาม ด้วยภาวะทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีแนวโน้มจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้ต้องการและเรียกร้องที่จะได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนเพิ่มขึ้นตามไปด้วยในช่วงเวลาต่อมา เพื่อจะเกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองก้าวตามทันการทะยานขึ้นของค่าครองชีพในการดำรงชีวิต และไม่ต้องแบกรับภาระหรือต้นทุนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ท่ามกลางกระแสความต้องการของลูกจ้างหรือแรงงานเหล่านี้จำนวนมาก บรรดาพรรคการเมืองของประเทศจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ได้ใช้ความพยายามกำหนดนโยบายหาเสียงเลือกตั้ง เพื่อจูงใจให้กลุ่มคนเหล่านี้ลงคะแนนสนับสนุนพรรคของตนเอง แต่ทว่าเสียงสะท้อนจากภาคเอกชนและภาควิชาการยืนยันว่า การปรับเพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำย่อมเสมือนเหรียญสองด้าน ซึ่งจะส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบต่อประเทศ กล่าวคือ ผลกระทบเชิงบวกจะก่อให้เกิดการมีรายได้เพิ่มขึ้นของแรงงาน บรรเทาปัญหาค่าครองชีพและหนี้สิน ดึงดูดแรงงานใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้น ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในระดับหนึ่ง รวมถึงสร้างปัจจัยจูงใจให้แรงงานทำงานเพิ่มขึ้น แต่ผลกระทบเชิงลบก็คือ ต้นทุนธุรกิจจะมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจลดลง ศักยภาพในการจ้างงานลดลง ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานภายในตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น รวมถึงเกษตรกรที่เป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศก็ไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากการปรับเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำแต่อย่างใด ดังนั้น รายงานวิจัยในประเด็นนี้จะได้ดำเนินการประมวลและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ พร้อมกับระบุถึงแนวโน้มในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์สำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีนัยสำคัญต่อความก้าวหน้าของประเทศต่อไป โดยคาดว่าจะครอบคลุมหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

- ลักษณะของระบบการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำที่เหมาะสมกับประเทศไทย
- วิธีการได้มาและขั้นตอนการพิจารณาค่าจ้างขั้นต่ำ อันจะนำมาซึ่งการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจไทย
- แนวทางการประเมินผลกระทบจากการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ บนพื้นฐานของการดำเนินการศึกษาวิจัยทางวิชาการ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
- แนวทางการสานเสวนาและขับเคลื่อนเชิงนโยบายในด้านการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ เพื่อส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ต่อเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไป

4.2 การจัดประชุมระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนา เพื่อสังเคราะห์และระบุประเด็นสำหรับการศึกษาวิจัยในระยะข้างหน้า โดยจะดำเนินการจัดกิจกรรมดังกล่าว จำนวน 2 ครั้งในช่วงปีงบประมาณ 2562 ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

4.3 การจัดแถลงข่าวผลการศึกษาวิจัยในประเด็นเร่งด่วนด้านการค้าระหว่างประเทศ การเงิน การคลัง การลงทุน และการพัฒนา โดยอ้างอิงตามกรอบเนื้อหาสาระของรายงานวิจัยที่ได้ดำเนินการจัดทำไปแล้วตามข้อ 4.1 และจะทยอยดำเนินการภายหลังจากที่ได้จัดพิมพ์รายงานวิจัย เพื่อพร้อมนำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน